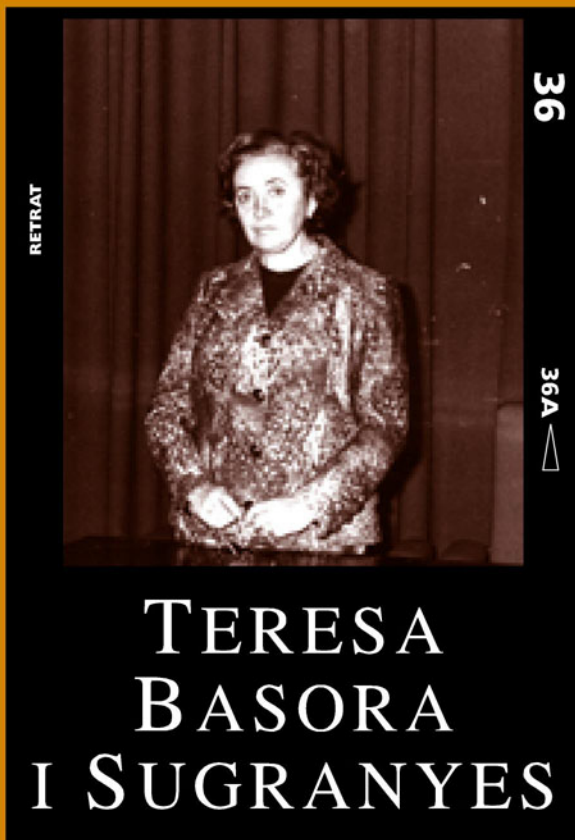

RETRAT

36

(1922-1998)

MONTSERRAT COMAS I GÜELL

RETRAT

36

TERESA BASORA I SUGRANYES

(1922-1998)

MONTSERRAT COMAS I GÜELL

© Montserrat Comas i Güell, 2008

© D'aquesta edició
Ajuntament de Vilanova i la Geltrú
Plaça de la Vila, 8

Fotografies cedides per:
Arxiu Històric Comarcal
Biblioteca Museu Víctor Balaguer

Disseny de la col·lecció:
Albert Lleó i Albà

Dipòsit legal: B-19706-2008
Imprès a Gràfiques El Campanar

Em plau presentar amb el número 36 el retrat d'una dona, Teresa Basora, coneguda per molts vilanovins i vilanovines com *la senyoreta*, apel·latiu que avui més aviat ens fa esbossar un somriure, per tot el que significa d'entranyable i d'anacrònic alhora. Tot i que actualment ens esmercem a propiciar polítiques de discriminació positiva cap a les dones, i que insistim a fixar quotes de gènere en tots els registres, mai podrem acabar de compensar el greuge històric vers la dona. Sortosament, amb aquest, aportem dades sobre una nova biografia femenina, i precisament dels anys tristos, fet més insòlit encara.

La Teresa Basora pertany al món de la cultura, de la cultura en majúscules, i en aquest cas, ben especial, no com a creadora ni intèrpret, sinó com a gestora en una etapa històrica fosca, on només pel fet d'haver-se mantingut durant tant de temps en aquesta institució -quaranta anys dedicats a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer- havia de ser, de segur, tota una proesa.

Tal com indica reiteradament Montserrat Comas, autora del text, ella va ser una dona entre homes. Va saber esquivar la realitat del moment, amb subtil destresa, en un context hostil, en un món dominat per homes i en una època envaïda per la grisor més absoluta. I se'n va sortir. Aquesta alta funcionària de l'Estat, filla de Castellvell, va fer de Vilanova i la Geltrú casa seva i de la Biblioteca Museu la seva vida tot marcant el rumb de la cultura de la nostra ciutat des de la seva tasca diària i tenaç, a redós de la llarga ombra de l'alcalde Ferrer Pi en els primers anys i durant la transició en els següents.

És de justícia, doncs, posar llum sobre la seva trajectòria, no menys tinguda, però sí poc divulgada. Sota la seva direcció la institució balagueriana va viure una etapa expansiva sense precedents tot i que, en el

marc de la postguerra, de recursos, n'hi havia pocs. Amb tot, es va obrir el castell de la Geltrú, es va crear la biblioteca pública a la plaça de la Vila i van entrar al Museu les grans col·leccions d'art modern i contemporani de primer ordre que tenim la fortuna de custodiar per al gaudi públic.

Amb la pinzellada biogràfica que teniu a les vostres mans no ens endinsem en la personalitat d'aquesta dona, ens cenyim a fer visible la seva feina. Sabem que no va tenir família, en el sentit tradicional de la paraula, sabem que era una lectora infatigable, un dona culta, viatjadora, elegant, una dona que es dedicà de ple a la missió cultural traspasant la frontera entre el treball i la vida. Una professional que ens demostra, una vegada més, que de dones que han fet història, sempre n'hi ha hagut, fins i tot en els períodes més durs. El que cal, és buscar-les.

JOAN IGNASI ELENA I GARCIA
Alcalde de Vilanova i la Geltrú

U n dret equival a un deure i un deure equival a una responsabilitat. I les dones, en ésser considerades com a majors d'edat –en el sentit ampli de poder intervenir en tots els afers- adquiriren aquesta responsabilitat que cada dia que passa augmenta i que cada dia que s'escola és més greu. L'element femení ha deixat d'ésser comparsa per esdevenir una primera figura al teatre de la vida. I com que les primeres figures –igual que a l'escena- no poden el·ludir la responsabilitat, les dones, sota pena de mancament, no poden deixar d'actuar d'una manera decisiva.

Quan Llucieta Canyà deia això a *L'etern femení!* Teresa Basora tenia tant sols 10 anys i s'acabava d'atorgar el vot femení. Vivia a Castellvell, a tocar de Reus, ciutat oberta i liberal per excel·lència i per tradició. Quinze anys més tard, tot just, la Vilanova i la Geltrú que la va acollir, així com Reus, vivien submergides en la foscor obligada d'un temps d'obligacions....

Però Canyà afegia que *Cal desterrar la idea que els afers polítics pertanyen solament als homes. Desensopim-nos i demostrem als homes que tenim esperit d'organització i que els nostres deures domèstics no estan pas renyits amb l'actuació política.*

Manera de preparar-nos? Llegint tractats de dret, de filosofia, d'història; escoltant conferències, estudiant les obres dels grans humanistes i sociòlegs... No vulgueu ser un maniquí buit amb entranyes de cera o de cartró.

Teresa Basora va educar-se, doncs, sota aquestes premisses i lluny de convertir-se en comparsa no va defugir cap de les responsabilitats que se li van anar demanant; ben al contrari. La combinació de factors polítics i personals foren els que van determinar la transformació progressiva de *la senyoreta*. Les formes en el tracte de l'època obligaven de tractar-la així. Però, per caràcter i també per trobar-se envoltada d'homes ... la fragilitat aparent del qualificatiu va esdevenir cuirassa.

Casa Santa Teresa. Després del sopar de jubilació amb els companys de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Novembre 1988 (BMB)

En realitat mai no podem saber la causa real que s'amaga darrera persones que han viscut soles. Però no és estrany pensar que per una dona amb alta capacitat d'influència i de decisió i, a més, amb una sòlida formació acadèmica i sobretot amb llibertat de moviment, havia de ser molt difícil trencar amb un inevitable distanciament social, potser obligat o potser après. *La senyoreta* segurament és només el qualificatiu d'un exili interior. Ella mateixa, ja gran, en una entrevista a la revista *Reembres*² el reconeixia indirectament quan rememorava que els membres d'una tertúlia del Foment Vilanoví li havien *empal·lat una mica* el vilanovisme per afirmar tot seguit *que en aquelles converses i reunions al Foment no hi participava. En primer lloc perquè les dones no anàvem a tertúlies, no; el 1950 no anàvem a tertúlies.*

Actualment el record de Teresa Basora es troba en una posició marginal tot i que, ben mirat, constitueix la clau de volta que ajuda a entendre la construcció de la Vilanova i la Geltrú moderna des del punt de vista cultural. En general, s'atorga a Ferrer Pi la responsabilitat exclussiva de gairebé tot el que va passar a la ciutat, no pas en el sentit estrictament polític a causa de la seva funció com a alcalde, sinó com a persona capaç de pensar i executar tot el que volia. Antoni Canales a *Passatgers de la mateixa barca...*³ fa notar amb moltíssim encert la capacitat que tenia Ferrer de crear les sinèrgies que li havien de ser favorables. Amb Teresa Basora ho va aconseguir plenament i, per tant, hauríem de considerar Basora com el braç executor de la política cultural de Ferrer Pi. No hem de confondre'ns, però, i justament per això *la senyoreta* no és visible en la planificació perquè queda situada a les zones d'ombra que envolten la recurrent imatge de l'alcalde i diputat Antoni Ferrer Pi. En les dates o esdeveniments assenyalats, sobretot en els primers anys, ella no apareix a les fotos i rarament es recull el seu nom.

La senyoreta Basora, en l'entrellat cultural no era qualsevol. Tenia un pes específic alt, molt alt que pot exemplificar-se en la imatge dels municipals saludant-la marcialment fet que ella mateixa m'havia explicat en alguna ocasió. Teresa Basora, doncs, serveix per a mesurar la política cultural vilanovina dels vint anys centrals del segle XX. Cal insistir que, en relació a la política de Ferrer Pi, la seva actuació és marginal però no pas intrascendent. En aquest context, també per a ella, la relació amb l'alcalde

Conferència d'Eduardo Ripoll Perelló sobre un viatge a orient, al Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu 4.XII.1955 (BMB)

queda establerta exclusivament en el terreny professional la qual cosa permetia que davant una bona actuació rebés la pertinent gratificació de l'alcalde . Res més. Se'n va arribar a adonar mai?

Teresa Basora és encara en la memòria d'un parell de generacions. Però el rastre visible que n'ha quedat és lleu i fugaç perquè no és fàcil seguir-ne la trajectòria sobretot a través de la premsa. En la memòria dels qui la vàrem conèixer és una figura intensa, amb diferents registres i, naturalment, amb múltiples interpretacions, però únicament amb el reforç de la constatació històrica podem superar-ne la nostàlgia. És precisament en aquest punt —en la recerca dels arguments històrics que expliquen la seva vida— quan la *senyoreta* Basora s'evapora notablement.

L'encert de fer ara el seu retrat permet recuperar el tarannà d'una persona carismàtica des de la proximitat i ho és també perquè si la recuperació es deixés per a les properes generacions els referents es reduïrien fonamentalment a la premsa i, esporàdicament, a les actes de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer i altres documents amb la qual cosa ella

quedaria diluïda en el marasme i potser reduïda a les necrològiques o a l'entrada del diccionari biogràfic. Així, doncs, aquí no es vol judicar la qualitat o l'encert de les seves actuacions; únicament es busca deixar constància que la seva intervenció va ser alguna cosa més que la d'una simple funcionària.

◀ Regidora de facto ▶

La trajectòria de màxima activitat planificadora de Teresa Basora coincideix força exactament amb la de l'estada d'Antoni Ferrer Pi a l'alcaldia. És a dir, entre 1949 i 1969. Vint anys essencials durant els quals la transformació de la ciutat fou extraordinària. Algun biògraf, arran de la seva mort, destacava *la bona sintonia amb la Junta* com a fet excepcional anterior i posterior a ella. Evidentment no podia ser d'altra manera. El que avui rebria el nom de regidoria de cultura, aleshores tenia el despatx a la Biblioteca Museu Balaguer. Al final del mandat de Ferrer Pi a partir de 1969 s'inicia una nova etapa en la vida pública i també personal de la *senyoreta* que s'ha de vincular al món dels estudis locals amb el qual s'iniciava la seva assumpció de pertinença a Vilanova i la Geltrú i el camí de les millors relacions socials. Els records de molts vilanovins parteixen aproximadament d'aquest moment. El anys cinquanta queden, avui, molt enrere.

Portada del Diari de Vilanova arran del II Congrés d' Estudios Medico Sociales. 19.X.1957 (BMB)

Seguint el punt de vista de Canales a *Passatgers de la mateixa barca*, el setmanari *Villanueva y Geltrú* tutelat per Ferrer Pi estimulava el nou vilanovisme tot buscant empalmar-lo amb els sentiments que ja tenien els avantpassats. *Tanmateix, aquest renovat vilanovisme reinstaurava només parcialment el vell ideari dretà. L'ideal d'una Catalunya respectuosa amb les jerarquies socials que trobava en la religió l'element constitutiu de la seva identitat tenia dificultats per adaptar-se a l'agressiva Espanya imperial que proposava coactivament el franquisme. La dreta vilanovina, fins i tot el seu sector franquista, es resistia a trencar amb una vinculació sentimental a una llengua i a un conjunt de tradicions manifestacions culturals que constituïen una part integrant de la seva identitat i de la seva manera de ser i d'actuar.*

És molt important fer notar que si bé des del 1945 hi va haver, com veurem, iniciatives interessants en aquest foment de les qüestions “vilanovino-catalanes” a través sobretot del folklore, la ciutat, culturalment parlant, va esclatar el 1949 amb el *boom* de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer; però també amb la publicació de *Imatges de Vilanova i la Geltrú* d'Albert Virella, impulsat pel Foment Vilanoví amb la neutralització de Falange per part de Ferrer Pi i Bultó com a patrocinador. Un dels pilars d'aquesta política era el religiós i Teresa Basora hi coincidia totalment.⁴

◀ Arribada a Vilanova i la Geltrú ▶

És un fet incontestable —i A. Canales ho explica prou bé— que Ferrer Pi es caracteritzava per la *cooptació aparentment vilanovista de tota persona que destaqués per alguna raó en la vida política local*. Basora no se'n va escapar.

Les actes de la Biblioteca Museu amb data 2 de gener de 1949 en recullen el nomenament com a *encargada de la direcció del Museo Balaguer de Villanueva y Geltrú con carácter provisional a Teresa Basora Sugranyes la cual [...] dependerá del Director del Museo Arqueológico de Barcelona , a quien se confía por ahora la orientación y dirección del expresado museo*. Efectivament, Martín Almagro, que formava part del

grup que rebia el sobrenom dels *paracaigudistes* per la seves missions encomanades de ben amunt, organitzarà, com veurem, *la orientación* de la Fundació Balaguer. Els paràmetres que es van fixar aleshores han determinat totalment la planificació del museu, fins ara mateix; Basora no va quedar-ne al marge i el diari ho deixava ben explicat: *El nuevo director [...] puso de manifiesto que había delegado desde Barcelona a la señorita Ma. Teresa Basora para que ejerza actualmente sus funciones en nuestra ciudad.*

La dada, però, és un punt enganyosa perquè quan el 12 de març de 1941 la nova Junta de Patronat designada pel Consell de Ministres del 17 de febrer anterior es reuneix al Palau de la Virreina amb els ponents de cultura de la Diputació de Barcelona i de l'Ajuntament de Barcelona i els respectius directors de la Biblioteca de Catalunya (aleshores se'n deia *Central*) i del Museo Arqueológico de Barcelona, Martín Almagro ja hi assisteix i fins i tot, conjuntament amb Mateu Llopis de la Biblioteca Central rep l'encàrrec d'estudiar els mecanismes per a traspasar el Museu a l'Estat de la mateixa manera que s'havia fet amb la Biblioteca l'any 1916. En aquests anys encara la situació econòmica de l'entitat era tan dèbil que es va arribar a demanar una derrama a les empreses vilanovines que no va tenir cap resposta.

Teresa Basora, doncs, quan va arribar tenia vint-i-cinc anys i era becària de l'Escola d'Estudis Medievals del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) de Barcelona entre 1949 i 1954 moment en que va guanyar la plaça definitiva de la biblioteca. No va venir amb designació administrativa ordinària sinó enmig d'un ampli pla de reforma de la Biblioteca Museu Balaguer acompanyat d'un important subministrament de mitjants econòmics, administratius i polítics.

Durant aquells primers anys vivia a Barcelona i únicament venia cada tres o quatre dies *passava tot el dia i tornava a marxar*. Va fer-ho sis anys. L'any 1954 arran de l'ingrés per oposició al Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (*El Cuerpo* com s'anomenava popularment dins el món bibliotecari català) va decidir *aleshores sí, ja una vegada aconseguït això vaig traslladar el meu domicili a Vilanova*.⁵ Cal suposar que els altres dies podia reunir-se a Barcelona, si calia, amb Martín Almagro.

L'acta de la Junta de Patronat del 2 de gener de 1949 recull la presa de possessió simultània dels dos. Aquell mateix dia l'alcalde informa que l'ajuntament ha decidit augmentar la dotació de la Biblioteca Museu Balaguer fins a 20.000 ptes. i també de la intenció de lliurar a la Fundació les dependències del Castell de la Geltrú. El patronat el presidia Felip Bertran i Güell. A Pilar Corrales que va ser-ne directora com a representant de l'Estat mentre aquest se'n va fer càrrec, se li acabà la seva feina en aquesta mateixa reunió. La còpia d'aquesta acta al llibre oficial és ja amb lletra de Teresa Basora. A l'octubre de 1949, rep la primera gratificació. En aquests anys alguns dels representants de la junta provenen encara, per via familiar, de cercles propers als col·laboradors directes de Víctor Balaguer. El punt de vista franquista s'apodera de la situació i aconsegueix transformar políticament l'essència del projecte balaguerià.

20.XII.1966 Inauguració de la reforma de les sales del Museu de la BMB. Teresa Basora llegeix la memòria. Presidència d'esquerra a dreta: Sr. Brugués, ponent de cultura de la Diputació de Barcelona; Antoni Ferrer Pi, alcalde i president del patronat de la Fundació Biblioteca Museu; José Ma. Ferrer Pi, vicepresident; Teresa Basora; Alberto del Castillo Jurríta, director dels museus romàntics de la Diputació. (AHC)

Un dels principals beneficis de la delegació en Teresa Basora va ser que va saber aprofitar que molts dels seus companys també havien quedat situats en llocs estratègicament destacats. S'iniciava així la creació d'una estreta xarxa d'influències que resultarà molt avantatjosa per a la gestió de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Sorpren la facilitat i l'encert amb que es movia per

despatxos madrilenys i oficines barcelonines. A Vilanova i la Geltrú, per camins diferents, influències com aquestes només les podien tenir Antoni Ferrer, i molt pocs més.

Tot i que els diners existien, la remodelació —des del jardí fins a les pintures— representava un esforç econòmic i, en aquest context, es planteja seriosament la venda de la casa Castrofuerte com una bona fórmula de finançament. Ella, no diu res, però per primera vegada posa en funcionament la seva habilitat per convertir les coses al seu favor ja que al cap de relativament poc temps demostrarà que al museu li cal espai per a magatzem i aconseguir, així, salvar la casa. L'anul·lació de la proposta no va ser immediata i es va aturar pràcticament quan estava gairebé convocada la subhasta pública.

La transformació que es vivia en la Institució era total, ja s'ha dit, i ella n'era la responsable de l'execució. És ella mateixa qui ens dóna la cronologia en l'informe que va presentar a la Junta de Patronat arran de l'habilitació de la futura Sala Greco per a l'instal·lació de *La Anunciación* l'any 1966 després de ser exposada a Nova York. La primera fase es va fer, diu, entre 1950 i 1951 (Sala Pinacoteca); l'any 1964 es reformà *el Salón María* que es va partir en dos pisos (actualment sala d'exposicions temporals a baix i informalistes a dalt). L'any 1965 s'inaugura la biblioteca de la plaça de la Vila. L'any 1966 es va transformar la sala de ceràmica en Sala Greco. Aquell any i havent millorat les condicions de seguretat, es creu oportú traslladar les pintures del Museo de Prado que eren al Castell a l'edifici fundacional. La ceràmica va desplaçar-se al Castell.

4.VII.1966 Visita de Carmen Polo de Franco a la casa Papiol (AHC)

En el moment inicial, el debat sobre quines pintures havien de desplaçar-se al Castell foren llargues i intenses. La Junta va encarregar el projecte museològic a Antonio Arribas, director del Museu i a Teresa Basora. La inèrcia, l'eficàcia o la influència van marcar aquest procés i van deixar a un segon pla la feina d'Arribas el qual va optar per renunciar al càrrec. Aleshores ella assumeix la direcció de la biblioteca i també la del museu; gestionava, per tant, els diners que arribaven de la Diputació de Barcelona i de l'Estat per a la millora de l'acondicionament de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer i el Castell de la Geltrú i també per a les instal·lacions de la nova biblioteca al carrer sant Gervasi.

Paral·lelament el projecte museogràfic general de la Fundació opta per donar preeminència a la pintura la qual cosa ha determinat l'exposició d'aleshores ençà. El canvi és radical. Algunes peces, significatives en el projecte balaguerià, no tant pel seu valor artístic com interpretatiu, són canviades per altres. Una de les més destacades en aquest sentit és, per exemple, *L'entrada de Jaume I a València* del qual hem de fer notar la significació que tenia aquest títol en el context del discurs de Víctor Balaguer quant a reivindicació, des de Vilanova i la Geltrú, de l'antiga Corona d'Aragó; el quadre potser era dolent (ella ho deia) però en el marc de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer no era un de més.

Encara avui se'n noten les conseqüències perquè tot i que cal posar-ho molt en el context exacte del moment, és durant aquests anys que l'equipament queda sense el contingut argumental original. L'octubre de 1953 es dipositen 11 escultures i els seus pedestals a les escoles públiques *retiradas de las Salas del Museo*. L'entrada de dues col·leccions de pintura tant importants com el *Llegat 56* i el Museu d'Art Contemporani va revaloritzar extraordinàriament el fons i va situar el Museu en el circuit principal d'art a Catalunya on encara es manté. És un fet innegable; però per fer-ho va caldre canviar l'orientació fundacional.

Durant aquells primers anys Martín Almagro assistia esporàdicament a les reunions de la Junta de Patronat i la feina i responsabilitat extraordinària requia damunt Basora. Almagro ostentava sobretot el privilegi de la seva imatge i assistia sempre que la importància de l'esdeveniment ho requeria. *La senyoreta* quedava aleshores en l'anonimat.

Can Papiol, 29.VI.1966 –Visita de M. Fraga Iribarne, ministre d'Informació i Turisme (AHC, Fons J. Mas)

Pel que fa a la biblioteca, molt poc després d'haver arribat, el març de 1949, obre el préstec de llibres i inclou uns matisos en el reglament que suavitzaven la cruesa de les condicions per accedir-hi ja que la sol·licitud havia de venir *avalada por un Miembro del Patronato de la Fundacion, por un facultativo del Cuerpo de Archivos, bibliotecas y museos, por las autoridades civiles, militares y eclesiásticas de Villanueva y comarca o bien por los directores de los Centros de enseñanza oficial o privada*. La segona condició ens fa pensar, doncs, en la mà de *la senyoreta* davant la impossibilitat real de complir amb els requisits oficials establerts. Ara bé, el valor intrínsec d'aquesta normativa és que mostra la fotografia exacta de la situació que vivia Vilanova i la Geltrú. Poc abans —i cal remarcar-ho clarament pel que té de significatiu— ella feia publicar al diari la notícia que tenia diners per comprar llibres i demanava als lectors que fessin suggeriments de títols.

Així, doncs, i enmig de la gran transformació, va saber incorporar altres elements menys vistosos però que per una persona com ella eren fonamentals: la necessitat de culturalització de la població. En més d'una ocasió havia manifestat la impressió que va causar-li la societat popular

vilanovina quant a comportament culturals. Per a ella, lectora empedreïda, era imprescindible iniciar la recuperació dels hàbits lectors d'abans de la guerra. Per això és molt remarcable llegir des d'aquesta perspectiva la mà amagada de Basora en l'anunci d'obertura del servei de préstec de la biblioteca malgrat que les condicions per obtenir-lo, com hem vist, fan esfereir.

Conferència de Manuel Baldrich Tibau, arquitecte provincial de Barcelona, a la Biblioteca Museu Balaguer (1959) (BMB)

La dècada dels seixanta suposava l'inici d'una nova etapa en les directrius de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. L'any 1964 les reformes museístiques pràcticament havien acabat. Els aires aparentaven renovació amb canvi d'alguns patrons i amb la incorporació de representants municipals joves i ben formats que van donar un nou impuls a la institució. Algunes decisions d'aquest moment, però, van motivar les queixes d'Eugeni Molero al *Diari* que amb el títol *¿Qué pasa en el Museo Balaguer?* qüestionava per primera vegada l'actuació de la direcció de la Fundació balagueriana. Dubtava del retorn del *Dos de mayo* de Sorolla deixat per a una exposició, però, sobretot, cridava l'atenció que desaparegués *cierto boceto original de José Llimona, un boceto para [un] grupo escultórico de grandes dimensiones, que antes se hallaba situado frente al cuadro de Sorolla.*⁶

L'afany renovador va fer, entre d'altres decisions, deixar en dipòsit al Museu d'Art Modern de Barcelona amb l'autorització de la Direcció General de Bellas Artes de Madrid, els guixos del grup escultòric per al monument al Dr. Robert de Llimona amb l'argument de que la col·lecció d'escultura no era prou bona ni tenia lloc apropiat per exposar-la. El mateix va passar amb el quadre *España y Filipinas* de Juan Luna Novicio. L'article al diari va fer efecte perquè la Junta va decidir replicar i una vegada més van delegar en Teresa Basora la redacció de l'informe que amb el títol *Informe de la Junta de Patronato y Dirección de la Biblioteca Museo Balaguer* va aparèixer a primera plana. Val la pena fer notar que la Junta decideix repartir la seva responsabilitat amb la direcció; és a dir amb Teresa Basora, ara sí ben visible. Serà el primer sotrac professional que haurà de rebre. L'altre arribarà amb el robatori de l'any 1981.

◀ El Castell de la Geltrú ▶

L'any 1952 va suposar un any remarcable per a la carrera professional de Basora perquè l'ajuntament cedeix a la Fundació el Castell de la Geltrú. Paral·lelament i com a mesura per a obtenir recursos, es preparava de feia uns anys, la subhasta de la casa del marquès de Castrofuerte. Aquell any va arribar-se a la fase final de fixar-ne el "preujust". Ja hem vist com una estratègia de la *senyoreta* va permetre que aquest edifici es mantingui encara dins la Fundació. Es necessita lloc per emmagatzemar gran quantitat de pintura i obres d'art i, salvada la casa Castrofuerte, suggereix la rescisió del contracte amb l'escola nacional que hi havia al baixos.

Arran de la incorporació d'un nou edifici, a la Fundació Balaguer s'obre un profund debat sobre quin tipus de pintura s'havia d'ubicar al Castell. En un primer moment s'hi havia instal·lat la pintura barroca dels fons del Museu de Prado la qual retornarà a la Biblioteca Museu l'any 1966 amb l'arribada de *La Anunciación* del Greco que havia viatjat a una exposició a Nova York. Es decideix situar al Castell de la Geltrú la pintura

del segle XX amb el Llegat 56 (o col·lecció Plandiura) i amb la col·laboració del Museu d'Art Modern de Barcelona. La selecció de les obres va anar a càrrec d'E-C. Ricart, Martín Almagro i J. Ainaud de Lasarte. Ben aviat a aquesta col·lecció s'hi incorporaria la del Museu d'Art Contemporani. Com que tot plegat suposava una despesa molt alta es demana que Teresa Basora faci l'estudi per establir preu a l'entrada de visitants.

L'arribada de l'anomenat *Llegat 56* és el primer dels moments àlgids de la significació de la Biblioteca Museu Balaguer en el panorama museístic català. El segon, va ser l'arribada del fons d'art contemporani procedent de la iniciativa frustrada de creació d'un Museu d'Art Contemporani a la Cúpula Coliseum de Barcelona liderada, entre d'altres, per Alexandre Cirici. Amb les dues col·leccions el Balaguer deixava de ser un museu generalista i s'especialitzava en la història de la pintura catalana dels segles XIX i XX a la qual s'hi havia d'afegir el fons del Museo del Prado. Va ser, certament, una decisió no premeditada a causa de l'acceptació inel·ludible de dues importantíssimes col·leccions d'art. El panorama expositiu a partir d'aquell moment havia canviat definitivament.

28.III.1969 Inauguració del Museu d'Art Contemporani al Castell de la Geltrú: Carmen Pallejà, Teresa Basora i Gonzalez Robles (AHC)

Durant els anys inicials del mandat d'Antoni Ferrer Pi, la febre transformadora va arribar a cotes que gairebé fregaven la insensatesa quan va prosperar per unanimitat a la Junta de Patronat, la proposta de buidar la sala de la biblioteca per guanyar espai expositiu. Sortosament el trasllat suposava uns costos i una logística tan complexes que Mateu Llopis tres anys més tard, el 1957, durant una visita com a Inspector General de Biblioteques suggereix la millor solució: segregat de la biblioteca el fons modern i desplaçar-lo a un altre indret. Gràcies a aquesta intervenció actualment és l'únic àmbit de l'edifici històric que ha lograt sobreviure a les reiterades transformacions de l'estructura fundacional.

◀ L'art contemporani ▶

No cal insistir més sobre la discreció del comportament de Teresa Basora i és en això, justament, on cal trobar la importància capital d'algunes de les seves iniciatives que, sense cap mena de dubte, van ajudar a que el destí del Museu d'Art Contemporani ubicat a la Cúpula Coliseum de Barcelona pogués exiliar-se a les sales del Castell de la Geltrú, a Vilanova i la Geltrú.

No ens ha de sorprendre que decidissin portar-lo aquí ja que des de feia deu anys l'activitat remodeladora era continuada i implicava la construcció d'un museu de pintura de primera magnitud per aquells anys. Calia tenir bons coneixements i criteris estètics per planificar-ho i argumentar-ho com ella va saber fer, encara que altres qüestions, gens menyspreables, com ara les influències polítiques i acadèmiques també van ajudar a portar-ho a fi de bé.

La possibilitat d'incorporació es notifica a la Junta de Patronat el 20 d'octubre de 1967 arran de la comunicació de Cesáreo Rodríguez Aguilera, representant legal del "Museo de arte contemporáneo SA" que l'ofereix a la Fundació balagueriana. En l'acta de la reunió següent del mes de novembre ja es relacionen les peces que s'havien de lliurar.

31.III.1974 Entrega del quadres café Foment a la Biblioteca Museu V. Balaguer. D'esquerra a dreta: Joaquim Benet Mundet, president Foment V.; Josep Pla Brunet; Miquel Benavent Seguí, alcalde; Fc. X. Puig Rovira, president del Patronat de la Biblioteca Museu V. Balaguer; TB; Joan Soler Piñellas, exprésident del Foment; Lluís Genís Bayés, notari, Joan Orriols Carbonell. (AHC)

Pel que fa a la qualitat de la col·lecció contemporània, Teresa Basora no la considerava tota ella *magnífica sinó com a testimoni d'una època a causa de seva gran diversitat. Algunes de les pintures són abstractes, però també hi ha pintura minimalista i pintura més pròxima a nosaltres, més fauve, que representa una manera de pintar, de ruptura amb el que era la pintura amanerada d'aquells moments, que n'hi havia molta d'amanerada. Representa una ruptura amb el que en part s'estava fent en alguns dels ambients artístics de Barcelona.* Pel que fa a l'explicació de la causa del tancament de la Cúpula Coliseum, Basora respon d'una manera molt característica de la posició que sempre va mantenir. Diu que la realització d'aquest museu a Barcelona no va ser possible *per motius, diguem-ne potser administratius, jo no ho jutjo ara, només explico els fets...* Els motius administratius poden qualificar-se simplement de censura. A Vilanova i la Geltrú, en canvi, el tutelatge de la col·lecció, diu, oferia més garanties; explicació que no deixa de ser paradoxal.

Tot i la facilitat de paraula i escriptura que tenia no va publicar massa en la premsa local, però, en canvi, és força evident la seva mà en algunes de les activitats que, discretament van anar-se succeïnt. Una d'elles —segurament la primera en el camp de l'art contemporani— té un valor testimonial gens menyspreable. El 1956 entre el 14 i el 30 de juliol a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer es va fer una exposició que duia per títol *Antología de la joven pintura catalana*. La crònica que ella mateixa feu per al *Boletín de la Biblioteca Museu Balaguer* és tota una declaració de principis: *Con el deseo de dar a conocer en Villanueva las modernas corrientes artísticas —surrealismo, y arte abstracto, entre otras— que con una mayor o menor constancia se dan en otros países, y primordialmente solo con este deseo de proporcionar conocimiento directo de los hechos* [sembla demanar disculpes], *la Biblioteca Museu Balaguer...* Entre els pintors en trobarem alguns dels que posteriorment formaran part del frustat Museu d'Art Contemporani. La mostra va anar acompanyada d'una conferència sobre la qüestió a càrrec de Carles Cid. Els dies triats, a més, coincidien amb els de la commemoració, prou contundent encara, de l'*alzamiento*.

Recital poètic de Santiago Forn organitzat pel Centre d'Estudis el 14.VI.1959 (BMB)

Aquell mateix any 1956, en el suplement de Nadal del *Diario de Villanueva* fa un recull (cronològicament impecable) de poesies majoritàriament castellanques (Lope de Vega, J. Guillén, L. Rosales) i un fragment certament ben triat del *Poema de Nadal* de Josep Ma. de Sagarra: *Quan ve Nadal, la cançó del miracle/ fa que tremoli l'esquena dels llops / Fins els que cremen i roben i maten, / si de menuts l'han sentida algun cop/ la volen dir i se'ls encalla la llengua; / la volen dir i els escanya la por.*

◀ 1981: el robatori ▶

La *Anunciación* del Greco ha estat la pintura més carismàtica del Museu des de la inauguració de la Biblioteca Museu el 1884. La seva arribada va generar sorpresa. L'any 1936, abans de la Guerra Civil, va anar a una exposició a Sitges. Un cop instal·lat el govern de Franco, es va recuperar a Darnius on el govern de la Generalitat havia traslladat bona part del patrimoni artístic i l'instal·la novament a Vilanova i la Geltrú.

No hem d'oblidar que l'any 1966 havia estat ella qui havia dut el pes de les negociacions amb els responsables del Museo del Prado i la Direcció General de Bellas Artes perquè el quadre retornés a Vilanova i la Geltrú després d'una exposició a Nova York. No va ser una tasca senzilla ja que es van haver de vèncer força reticències perquè pogués seguir penjat a les parets del Museu. Va caldre transformar i adaptar una sala amb protecció. Així, doncs, el robatori de 1981, tot i que *La Anunciación* es va mantenir al seu lloc, l'aixecament del dipòsit per part del Museu de Prado per aquesta pintura va ser ja definitiu.

L'enuig de tot plegat va ser molt gran i molts podem encara recordar els laments de Teresa Basora perquè, en bona mesura, se la feia responsable. És ben cert que finalitzades les reformes integrals dels quinze anys entre 1949 i 1969, la institució va tornar progressivament al seu tradicional decandiment. L'any 1981 l'estat de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer no era, precisament, el més adient. El context per a tota mena de comentaris era idoni. L'objectiu dels atacs tenia nom i cognom i els sermons de Carnaval en són una bona mostra.

A la sortida del recital poètic de Santiago Forn Ramos a la Biblioteca Museu Balaguer 15.V.1960 (BMB)

En la vida de la *senyoreta* Basora hi ha un punt d'inflexió i aquest és el robatori perpetrat per l'Erik el Belga l'any 1981. La seva salut (va tenir un lleu infart), el seu caràcter i sobretot el seu prestigi van sortir-ne molt mal parats. Segons ella mateixa havia comentat en més d'una ocasió, davant el seguit de robatoris d'objectes artístics d'aquella temporada, temia que això pogués passar i va avisar de la necessitat d'intervenir per evitar-ho. Deia fins i tot haver-ho fet per escrit. En qualsevol cas les coses van anar com tots sabem.

Per altra banda, el context polític, a més, era ben particular i si es considera des de l'òptica de Teresa Basora, havia de provocar-li inquietud ja que mentre això passava s'estava recuperant la nova administració de la Generalitat de Catalunya la qual cosa implicava, entre moltes altres, el traspàs de competències en cultura. S'esqueien en aquell moment les negociacions en el ram de Patrimoni Artístic. Ella mateixa, funcionària de

l'Estat, havia de ser traspassada, possiblement, malgrat seu. Poques setmanes després del robatori va produir-se l'intent de cop d'Estat el 23 de febrer. El seu particular daltabaix va ser, doncs, considerable.

La responsabilitat de trobar-se indirectamet implicada en les discussions posteriors de més alt nivell per aconseguir el manteniment del dipòsit del Prado en les quals hi van intervenir a més de l'alcalde i el president de la Fundació, el conseller de Cultura i el mateix president de la Generalitat que, plegats, intentaven esquivar un conflicte de competències, va ser massa feixuga per a ella.

Arran de tot això el museu va restar tancat gairebé onze mesos i les queixes i comentaris van sovintejar. Les reflexions públiques sobre la significació del Museu i els seus fons no es van fer esperar. Enmig de la confusió, fins i tot el ple municipal va proposar demanar la col·laboració ciutadana mitjançant el préstec d'obres d'art d'entitats i particulars. Algú va aprofitar-ho per reclamar la recuperació del museu anterior a la gran reforma dels anys cinquanta, amb la qual, a parer de l'autor de l'article, havia desvirtuat el concepte inicial.

◀ La biblioteca Víctor Balaguer, ara Joan Oliva Milà ▶

La decisió de convertir l'antic Centre Federal (que durant els anys cinquanta havia estat la seu del Frente de Juventudes) en Biblioteca es va prendre per acord de la Junta de Patronat a proposta de Ferrer Pi. Ella, però, havia estat consultada prèviament, en una mostra més del grau de confiança que se li dispensava. Recordem, però, que ja el 1954 hi havia hagut la proposta de traslladar-la íntegrament però que Mateu Llopis va frenar amb una decisió salomònica de partir el fons en dues seccions. Novament van caldre molts diners per a remodelar l'edifici per tal que pogués complir les funcions de biblioteca pública i seu del Centre d'Estudis. La separació del fons modern es fa quan s'acaba tot el procés transformador de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, Castell de la Geltrú inclòs, iniciat l'any 1949 i tancat entorn l'any 1964.

Castell de la Geltrú, 4.VIII.1961 – Inauguració sales d'arqueologia. (AHC, Fons Mas)

El dia 10 d'abril de 1965 Ferrer Pi comunica al patronat que l'ajuntament ha adquirit l'edifici i que es té intenció d'obrir-la al públic el 20 de juny coincidint amb la celebració del Dia de la Província a Vilanova i la Geltrú. Les condicions de cessió seran les mateixes que les que s'havien fet amb el Castell de la Geltrú. Sense més preàmbuls *la senyoreta* comunica que ella i l'alcalde ja han aconseguit una dotació de 100.000 ptes per a l'adquisició de llibres i, a més, la dotació de mobiliari. S'aprova també que sigui la seu del Centre d'Estudis. La biblioteca es va obrir matí i tarda amb un mínim de 36 hores setmanals. En aquella mateixa reunió s'acorden les bases per a la redacció del conveni de cessió, es crea una comissió de seguiment i no se'n torna a parlar.

El canvi qualitatiu de la nova instal·lació va ser molt alt. Disposava de sala infantil i ben aviat van arribar activitats de promoció de la lectura d'entre les quals sobresortiran el Dia del Llibre i la Setmana del Llibre Infantil que va perpetuar-se fins que es va remodelar la biblioteca per convertir-la en l'actual Joan Oliva Milà. La idea de reunir de manera més o menys informal durant les vacances de Nadal, llibres i criatures seguint el model dels esplais, va ser molt novedosa i eficaç. La possibilitat de que els pares poguessin deixar la canalla a la biblioteca sota la tutela de monitors, cal considerar-la com una de les millors aportacions que Teresa Basora va fer en la promoció de la lectura a la ciutat. Els assistents podien fer activitats paral·leles i se'ls obsequiava amb un llibre.

Una vegada més Basora va aconseguir una cosa no massa habitual en aquell context. Ja s'ha dit que era funcionària del Cuerpo de Archiveros... la qual cosa volia dir que no era bibliotecària de l'Escola catalana, aleshores sota la gestió de la Diputació. Malgrat el desgavell de la Guerra Civil i la postguerra, les biblioteques populars havien aconseguit mantenir l'estructura consolidada durant la República la qual cosa implicava criteris tècnics i personal qualificat. Les biblioteques que depenien de l'Estat, a banda de ser molt poques, s'esllanguien per falta d'orientació i adquisició de fons. La de Vilanova va situar-se en un

terreny d'enmig i va mantenir un nivell professional prou digne i modern. Molt probablement, la població habitual dels serveis de la biblioteca, si no disposava d'informació sobre l'origen de les populars, no distingia aquesta biblioteca de les del Vendrell o Sitges. Aquest és, doncs, un mèrit exclusiu de Basora perquè sense la seva formació intel·lectual i el treball que de bon començament va fer per apropar la lectura a la població —ella mateixa n'era una voraç consumidora—, la biblioteca Víctor Balaguer (com se la va batejar) no hagués pogut sobreviure. Tampoc cal menystenir que va saber usar en aquesta direcció la seva xarxa de relacions administratives establertes arran de la transformació del Museu.

◀ Els estudis locals ▶

A finals de 1944 un grup d'amics havia creat la Secció Folklorica i durant els anys següents van convocar concursos de sardanes que van merèixer el suport ciutadà i en un dels quals, es va arribar a parlar per megafonia en català. Evidentment la reacció no es va fer esperar. L'any 1947 va dedicar-se intensament a les festes d'entronització de la Mare de Déu de Montserrat que s'havien activat arreu de Catalunya. El 1948 es va dipositar a la basílica montserratina l'ofrena de la llàntia que per subscripció popular vilanovina havia dissenyat E-C. Ricart.

Com és fàcil de suposar la iniciativa d'aquest grup que va arribar a tenir 400 socis no satisfèia el concepte de *vilanovisme* que Ferrer Pi pretenia mantenir. La iniciativa de la Secció Folklorica i algunes de les seves actuacions no agradaven massa a l'alcalde. Fins i tot algun afer relacionat amb ella va causar-li fortes tibantors amb algú representant municipal. Teresa Basora recordava que quan va arribar a Vilanova l'any 1949 *s'estava parlant de la constitució d'aquest centre [el Centre d'Estudis], encara que fins el 1950 les converses no començaren a cristalitzar.*

13.XII.1974 Comemoració del 700 aniversari de la Carta Poble. Teresa Basora presentant a Emili Giralt, catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona. (AHC)

L'any cinquanta va tenir lloc la I Assemblea Intercomarcal de Centres d'Estudis... a Martorell a la qual va assistir-hi la Secció Folklòrica i que determina un punt d'inflexió en la constitució del Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. També ho considerava Basora en l'esmentada entrevista.

Alguns dels membres que van ser presents a l'Assemblea formàven part de la tertulia que es reunia al Foment i que tenia com a pal de paller, segons la mateixa *senyoreta*, *el vilanovisme que per aquells homes era una bandera. Fer vilanovisme era una actitud que sentien com obligadíssima* i són ells qui proposen la creació d'un Centre d'Estudis tutelat per la Biblioteca Museu.

El motiu pel qual una tertulia dins una societat com el Foment Vilanoví s'ofereix a la Biblioteca Museu per a la constitució d'un centre d'estudis és, segons Basora, perquè *una institució de la solera de la Biblioteca Museu oferia més garanties d'estabilitat que potser una societat recreativa*. Ben cert, però tampoc cal oblidar que la Secció Folklòrica, més activa quant al catalanisme, va haver-se d'aixoplugar sota la sotana de Mn. Llorens Garriga al Círcol Catòlic. Els principals corrents d'activitat cultural d'aquells anys quedaven, així, integrats i tutelats pels dos principals sectors de poder ciutadà. Les actes de la Fundació Balaguer són en això ben explícites: Felip Bertran i Güell, president de la Fundació, posa com a condició per a creació de l'esmentat Centre d'Estudis que Antoni Ferrer Pi, aleshores vocal de la Junta, n'havia de ser el president. Però és novament *la senyoreta* qui ens aclareix els paràmetres del que això significava perquè, segons ella, *el Centre d'Estudis estava obligat, en certa manera, a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer; li devia una certa col·laboració*. Tot i que coincideix amb alguns dels seus fundadors quan asseguren, encara avui, que *disposava de la independència necessària per organitzar els actes i activitats que volgués*.⁷

Des del 1947 amb motiu de les festes de la coronació de la Mare de Déu de Montserrat, es va consolidar, ja ho hem dit, la Secció Folklòrica que no deixava de ser una estratègia per neutralitzar la tendència oficial de planificació de polítiques culturals. És ben cert que no es pot considerar l'antecedent del Centre d'Estudis, però sí que en fos, segurament, el detonant. Per a alguns, però, la revista *Folklore* que s'editava en català en la seva major part va ser, diuen, l'antecedent del *Boletín de la Biblioteca Museo Balaguer* que, com es veu pel nom, era en castellà. Els tertulians del Foment i també Teresa Basora coneixien prou bé la història de la Biblioteca Museu per plantejar la possibilitat de recuperar la figura dels socis protectors mitjançant la creació del Centre d'Estudis. Per això Ferrer Pi hi té el paper que hi té; per això ella, pocs anys després en serà la secretària.

Obertura del curs 1959-60 del Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu Balaguer: conferència de Ricard Vives Sabaté (BMB)

La necessitat de treballar en favor de la recuperació social i cultural explica que algunes persones formessin part simultàniament de les dues iniciatives. Calia aprofitar qualsevol esqueletxa perquè com es diria col·loquialment *no es podia deixar res per verd!*

És ben possible que el 1950 quan Basora va participar amb un article en la trobada d'estudiosos a Martorell no sabés massa bé on es ficava. Devia descobrir l'energia de la curiositat vinguda des dels estrats més arrelats al territori. Ella provenia d'un poble; en sabia els signes no escrits del que això significava, però va formar-se a Barcelona al costat de grans personalitats intel·lectuals que li van aportar el cosmopolitisme imprescindible per a gestionar amb dignitat una institució com la Balaguer. El contrast, penso, va marcar-la positivament. No va renunciar a la seva tasca política, si se'm permet, de regenerar Vilanova i la Geltrú

en ple franquisme de la mà d'un alcalde franquista, però, poc a poc, va anar entenent i, sobretot, es va anar adaptant a la significació que per als grups d'estudi tenien el país i la seva comarca. Val a dir que, a Martorell, va coincidir amb persones d'alt nivell intel·lectual que van impressionar-la d'entre els quals en caldria destacar Josep Iglesias i Albert Ferrer.

Novament convé remarcar la seva condició de dona entre homes. El 1950 a la I Assemblea Intercomarcal ella hi apareix com adherida. El nombre total d'assistents van ser 67; només 4 dones. D'adherits, 19 dels quals 5 eren capellans i una dona: ella. De les 25 persones que van aportar-hi textos ella, l'única dona, va escriure *Dos misales góticos en la Biblioteca Museu Víctor Balaguer*. Altres noms Duran i Sanpere, Joan Mercader, Pere Bohigas, Albert Ferrer, Francesc Pujols, César Martinell, Vilà Valentí, J.F. Ràfols.

Les persones no som monolítiques i, en general som capaces d'adaptar-nos a les circumstàncies. Ella ho va haver de fer. Quan va convocar-se la Trobada... a Martorell tenia tot just 26 anys; era molt jove, molt més encara si ho mirem des de la perspectiva actual. Vint-i-cinc anys més tard, el 1975, un cop mort el dictador li va correspondre a Vilanova i la Geltrú l'organització.

Personalment penso que la vinculació política de Teresa Basora amb la Biblioteca Museu Víctor Balaguer va transformar-se a mesura que avançava en la implicació en els estudis locals. Eren projectes proporcionalment inversos. El còmput del seu grau de compromís amb la història local potser va ser superior al que va dedicar durant els anys esplendorosos de col·laboració amb Ferrer Pi. Van ser anys vistosos, també en equipaments i pressupostos; però el seu compromís social va derivar i va ennoblir-se amb els estudis locals.

Cal posar al seu lloc la Secció Folklòrica com a clar antecent del futur Centre d'Estudis. Ella va complir el que se li demanava; però, exercint el dret de permanència, després de que Ferrer Pi en deixés la presidència el 1968, va conduir el Centre d'Estudis amb bones

actuacions i activitats la categoria de les quals molt sovint destil·laven la seva influència. Hi ha qui recorda que molt sovint les sessions de conferències es salvaven per a les seves excel·lents presentacions.

Conferència de Ramon Planes Izabal a la Biblioteca Museu Balaguer, 27.III.1960 amb Joan Rius Vila, (BMB)

La capacitat d'aglutinació de Teresa Basora no s'hauria de menystenir perquè quan es funda l'Institut d'Estudis Penedesencs i ella es desvincula del Centre d'Estudis, a Vilanova ja havia començat el seu declivi personal. En canvi, a causa de la seva vigent projecció comarcal, els anys de presidència a l'IEP es veuen amb cert prestigi.

El 1977 l'IEP iniciava la seva activitat amb la defensa del territori penedesenc com a base i objectiu i superava, de bon tros, aquella vella aspiració. Ella en fou la primera presidenta. La primera dona; com sempre. El motiu pel qual se la va escollir seria motiu d'anàlisi ja que hi hagué, de ben segur, altres candidats; però ella va obtenir el consens. Va exercir el càrrec entre 1977 i 1990; després va tenir altres responsabilitats en les juntes. La transformació i el compromís són ben evidents.

Potser en tenia el caràcter, potser les circumstàncies li van dur, però la seva actitud era habitualment de reserva; després venia la cordialitat i l'amistat. Calia deixar passar una mica el temps abans d'aconseguir un grau de confiança més alt. A partir d'aquell moment, sabia reconduir la situació a favor seu. No li devia quedar cap altre remei.

Va haver de moure's en un ambient dur en consonància amb l'època i sobretot en un món masculí. Fullejant les actes de la Biblioteca Museu Balaguer o les del Diari de Vilanova es fa més que evident. De fet, és en l'entorn on havia crescut intel·lectualment. El sol fet que Martín Almagro la triés, ja devia ser un clar avís per a navegants; va aprendre a controlar les situacions i a situar a cadascú al lloc que ella creia que li corresponia. El període de formació el va viure en un ambient envoltat de monges que acabaria de determinar el seu comportament profundament religiós. Però si busquem als catàlegs de les biblioteques locals podrem comprovar que entre 1949 i 1976 no apareix altre nom de dona que el seu. No en trobarem dues més fins el 1980. Molt sovint i en molts àmbits era l'única dona.

En les notes necrològiques, tothom fa, dues observacions: que van tenir-hi diferències i fins i tot enfrontaments, per tot seguit afegir que, malgrat això, van establir-se llaços d'amistat. El motiu caldria buscar-lo en la gran capacitat d'adaptació que tenia per convertir les situacions de manera que li fossin favorables. També, per què no?, en la integració a la societat vilanovina mitjançant les diverses activitats que s'hi feien i que ella coneixia i planificava. Ja ho hem dit, l'entorn dels estudis locals van ser determinants.

Testimonis i companys de l'època confirmen que va posar en moviment una societat maltractada i potser fins a cert punt retreta i que va afavorir la presència de les dones en les activitats. Cal insistir en la importància que tenen pel context i fins i tot les dates, les exposicions i xerrades que repetidament va fer a partir de la meitat dels anys cinquanta entorn l'art contemporani i que van influir positivament en l'arribada del Museu d'Art Contemporani l'any 1966.

Passat el temps i després de llargues converses vaig poder constatar que, per altra banda, es delia per la *gresca* que envolta a la majoria de les persones. Arribava Carnaval i a ella, que de menuda s'havia disfressat en un ambient distès com el de Reus, li tocava mantenir-se en la jerarquia que representava.

Va confiar-me el desig amagat d'anar als balls de mantons i, sobretot, de sortir a la Comparsa. Fou ella qui em va incitar a incorporar-m'hi com a mitjà d'integració.

Castell de la Geltrú, 4.VIII.1961 – Inauguració sales d'arqueologia. (AHC, Fons Mas)

La inquietud amb que degué viure la transició política va agafar-la en un moment en que la generació dels joves vilanovins van començar a demanar el protagonisme que ells necessitaven. I ho feren amb les armes que els corresponien i que eren molt allunyades de les que ella havia controlat. Les topades van ser inevitables. Potser aquests siguin els motius que la van dur a plantejar-se de retornar a treballar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. A Vilanova i la Geltrú s'hi començava a sentir incòmode. El robatori al museu del 1981 va impedir-ho, ara sí, definitivament i es va mantenir davant la Biblioteca Víctor Balaguer fins la seva jubilació la tardor de 1988.

Amb Assumpta Baig durant el lliurament de premis Francesc Macià a la Biblioteca Víctor Balaguer (actual Joan Oliva) 30.X.1980 (AHC)

La coincidència que existeix entre els d'aquesta generació o els de les anteriors que la van tractar és que respectava aquelles persones que davant d'ella sabien mantenir-se fermes en la seves idees i les argumentaven. Dona de vastíssima cultura i bona conversadora, li agradaven els debats intel·lectuals. Era en aquest terreny on ella mostrava, si més no els darrers anys, la seva millor cara.

Amb aquests antecedents, el caràcter se li va anar conformant en duresa perquè dugué de companya la sol·litud: va viure sempre sola. I molt particularment quan el poder sota el qual va treballar durant molts anys va anar-se debilitant. Progressivament —i molt especialment a partir del robatori— va quedar totalment descol·locada, com tothom quan el fan fora dels cercles de decisió. Va recelar de tothom. La imatge que ella projectava damunt aquest jovent la va convertir en l'icona d'una cultura d'un temps a superar. La mostra més evident del que volem dir és que en la paròdia de cercavila de la festa major en el Carnaval de 1991 el personatge de la geganta va recaure en ella.

Buscar el què i el com de la biografia de Teresa Basora ha significat el descobriment de l'abast de la seva personalitat i dels diferents registres en que va saber viure. Ha calgut deixar massa coses al tinter per poder emfatitzar la part central del seu paper en la història de la ciutat. És per això que voldria afegir-hi una mena de relació de situacions en les quals ella va participar que, recollides i convenient relacionades, ens donarien la imatge d'una dona intel·lectual amb responsabilitats en ple franquisme.

Tenia molts i bons amics (la majoria de l'època d'estudiant) amb qui va compartir, entre d'altres coses, excel·lents viatges amb una forta vessant acadèmica que van durar fins que la seva impossibilitat de moviment ho va aturar. El descans i lleure que impliquen les vacances els dedicava a traslladar-se a llocs d'on pogués aprendre'n coses noves. El grup amb qui viatjava es preparava amb rigor les rutes i a ella en més d'una ocasió li va tocar de donar alguna xerrada als seus companys.

És per això que resultaria sorprenent poder conèixer les seves lectures perquè veuríem que podria competir amb les de personalitats de reconegut prestigi artístic o literari. En les converses que durant anys vàrem mantenir, primer a la Biblioteca Museu o a la Casa Santa Teresa i als darrers temps al pis de la plaça del Mercat, els llibres i les lectures solien tenir un lloc central. M'interrogava i em suggeria. Les seves explicacions sobre autors antics, sobre impressors i estils tipogràfics, l'elegància dels grans volums del segle XVIII, les tècniques del gravat, la paleografia... tot era una bona excusa per iniciar una petita classe particular.

Just en aquest marc, en el del coneixement, vull remarcar un altre element que la defineix: la coqueteria. Malgrat el comportament i capteniment religiós, donava molta importància al seu aspecte físic que cuidava principalment amb la tria de bona roba. També li agradava de parlar-ne. Sovint recordava la dificultat que va suposar-li adaptar-se als

costums estètics de les dones vilanovines massa lligades a les estretors econòmiques que ella aparellava, sovint, a les culturals.

Casa Santa Teresa. Després del sopar de jubilació amb els companys de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Magda Gassó, directora del museu, Sixte Moral, regidor de Cultura, Montserrat Comas. (BMB)

Per la imatge personal i per al coneixement considerava imprescindible estar molt vinculada al món cultural i estètic de Barcelona. Creia que era el que corresponia a qualsevol persona lligada a una institució de la categoria de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.

Ha quedat per conèixer, també, l'experiència com a ensenyant a les escoles vilanovines; o el seu pas per l'arxiu i no cal dir per la Setmana del Mar i els seus concursos poètics, per la parròquia, per... tantes i tantes altres coses que ens han quedat al tinter tot esperant que d'aquí uns anys quan s'escrigui la història recent de la nostra ciutat puguin aflorar.

¹ Pròleg de J. M. de Sagarra, Barcelona, Llibreria Duran, 1934

² *Reembres. Plecs d'història i cultura*, Vilanova i la Geltrú, núm. 6, desembre 1994, p. 26

³ Fc. X. Canales, *Passatgers de la mateixa barca: la dreta de Vilanova i la Geltrú*, Lleida, La Mañana, 1993 p. 124 i ss.

⁴ op. cit. p. 116

⁵ *Reembres*, p. 26

⁶ *Villanueva y Geltrú*, 26 de setembre de 1964, p.3

⁷ *Reembres...* p. 28

“Agraeixo especialment als Amics de la Biblioteca Museu
la iniciativa del retrat de Teresa Basora en motiu del desè aniversari del seu traspàs”.

D'aquest opuscle se n'ha fet una edició de 1800 exemplars

VILANOVA I LA GELTRÚ

SETEMBRE DE

2008

RETRATS

1. JOAN MAGRINYÀ I SANROMÀ
2. EDUARD TOLDRÀ I SOLER
3. JOAN RIUS I VILA
4. ALBERT VIRELLA I BLODA
5. XAVIER GARCIA I SOLER
6. JOAN LLOVERAS I SORNI
7. MANUEL DE CABANYES
8. FRANCESC ROIG TOQUÉS
9. GUILLEM ROVIROSA I ALBET
10. ANTONI URGELLÈS I GRANELL
11. FRANCESC GUMÀ I FERRAN
12. AMADEU HURTADO I MIRÓ
13. JOSEP PERS I RICART
14. ALEXANDRE DE CABANYES
15. FRANCESC-XAVIER LLUCH I RAFECAS
16. TERESA MAÑÉ I MIRAVET
17. JOAN OLIVA I MILÀ
18. JOSEP ANTONI SERRA I ALSINA (LALO)
19. PAU ROIG I ESTRADÉ
20. CRISTÒFOL JUANDÓ I RAFECAS
21. LEONORA MILÀ I ROMEU
22. EDUARD LLANAS I JUBERO
23. ANTONI ESCOFET I PASCUAL
24. EDUARDO JALÓN I LARRAGOITI
(MARQUÈS DE CASTROFUERTE)
25. VÍCTOR BALAGUER I CIRERA
26. ENRIC-CRISTÒFOL RICART I NIN
27. ARMAND CARDONA I TORRANDELL
28. MARTÍ TORRENTS I BRUNET
29. JORDI PUIG-LA CALLE I CUSÍ
30. GERMANES ROSELL, TERESA I EULÀLIA
31. FRANCESC DE SALES VIDAL I TORRENTS
32. FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ
33. OSCAR MARTÍ I BRUNA
34. MARIA TERESA FORT I PLAYÀ
35. ISAAC GÁLVEZ I LÓPEZ
36. TERESA BASORA I SUGRANYES

AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ